

FLIRTEN MET ROME

Flirten — MET — **ROME**

Protestanten naderen
katholieken

Almatine Leene (redactie)

Buijten & Schipperheijn *Motief* – Amsterdam

Inhoud

Woord vooraf	7
Inleiding <i>Almatine Leene</i>	9
1. Van onbekende naar vriend <i>George Harinck</i>	15
2. Ruimte voor mysterie <i>Mirjam van der Vegt</i>	27
3. Waarom ik katholieke ethiek nodig heb <i>Theo Boer</i>	37
4. Hoe Maria mij vond <i>Herman F. de Vries</i>	49
5. Liturgisch onderscheiden waar het op aankomt <i>Ciska Stark</i>	63
6. Een protestantse bisschop <i>Hans Kronenburg</i>	77
7. Luisterend leren leven <i>Rien van den Berg</i>	87
8. Gefascineerd door de paus <i>Andries Knevel</i>	101
9. Verlangen naar Rome om de leegte in Dordt <i>Reinier Sonneveld</i>	113
Epiloog: van flirt naar huwelijk? <i>Almatine Leene</i>	121

Woord vooraf

Niet iedereen valt op dezelfde man of vrouw. Gelukkig maar. Zo geldt dat ook voor het flirten met Rome. Niet iedereen voelt zich aangetrokken tot de paus, stilte, Maria of het kloosterleven. Maar opvallend genoeg wordt tegenwoordig bijna elke protestant wel geraakt door iets uit de rooms-katholieke traditie. De katholieke wereldkerk is divers en heeft veel kanten. De kerk is groter dan onze eigen individuele beleving en ervaring. Om die reden wilde en kon ik dit boek ook niet alleen schrijven. Alle auteurs van dit boek geven een unieke, persoonlijk en kundige bijdrage waarvoor ik ze hartelijk wil bedanken. Al zijn ze heel verschillend, ze hebben allemaal gemeen dat ze geraakt zijn door de Rooms-Katholieke Kerk.

Ook de katholieke gesprekspartners wil ik bedanken. Jullie stem kan immers niet ontbreken in het nadenken over het flirten met Rome. Ik hoop van harte dat dit boek de eenheid tussen ons dichterbij brengt. Als laatste ben ik blij met de mogelijkheid die *Lazarus magazine* mij gaf om een jaar lang op Lazarus.nl te bloggen over het flirten met Rome. Het was heel zinvol om te reflecteren op verschillende thema's en het leverde boeiende gesprekken op met (ex-)protestanten en rooms-katholieken. Mijn hoop is dat die gesprekken door dit boek verder zullen worden gestimuleerd en dat het flirten, juist in het jaar 2017, alleen maar zal toenemen, tot eer van de drie-ene God.

Almatine Leene, Stellenbosch

Inleiding

Almatine Leene

Almatine Leene is predikant in de Nederduits Gereformeerde kerk in Stellenbosch-Wes, Zuid-Afrika, onderzoeker aan de universiteit aldaar en docent dogmatiek aan de Viaa Hogeschool in Zwolle. Als kind wilde ze rooms-katholieken bekeren maar tegenwoordig ziet ze het als een opdracht om de eenheid met Rome te zoeken en kan ze zich heel goed vinden in het flirten dat ze waarneemt.

Magda was onze hulp in huis. Niet iemand die slechts het huis poetste; ze voedde ons ook deels op na de dood van mijn moeder. Mijn broertje en ik logeerden zelfs een keer per week bij haar op de avond dat we in het kinderkoor zongen, ons kerkgebouw was dicht bij haar huis. Magda was streng en wist van aanpakken, maar we waren niet bang voor haar. Er was een ander probleem: ze was rooms-katholiek.¹

1 In het vervolg van dit boek zal diverse keren slechts de term ‘katholiek’ worden gebruikt, waar ‘rooms-katholiek’ bedoeld wordt.

Op de vrijgemaakte basisschool leerde ik dat katholieken geen goede christenen zijn; Mariaverering gaat in tegen het eerste en tweede gebod en biechten is gevaarlijk omdat het in strijd is met Gods genade. Ook zou de paus de antichrist kunnen zijn, aangezien zijn ambt een bedreiging is voor de overtuiging dat Jezus Heer is van de kerk.

Maar ja, katholieken bekeer je niet

Dus probeerde ik Magda te bekeren. Maar ja, katholieken bekeer je niet. Magda kwam weleens mee naar een dienst van onze gemeente, maar van mijn kritische vragen trok ze zich weinig aan. Ze vond het allemaal prima zo. Onze christelijke overtuigingen leken radicaal te verschillen, er was niets dat mij aantrok in het katholicisme. Mijn vooroordeel dat katholieken niet in de Bijbel lezen, zo weinig mogelijk naar de kerk gaan en meer in rituelen dan in God geloven, zou nog lang standhouden. Daar was immers ook een lange geschiedenis aan vooraf gegaan.

De scheiding

Dit jaar is het 500 jaar geleden dat de reformatie ‘begon’ (met Luthers openbaar maken van zijn 95 stellingen). Het doel van reformatoren als Luther of Calvijn was nooit het stichten van een gereformeerde kerk, maar het drastisch hervormen van de Rooms-Katholieke Kerk. Maar al gauw werd de leuze ‘liever Turks dan paaps’ populair, werden protestanten en katholieken elkaars vijanden en was de scheiding een feit. In 1572 vermoorden de geuzen in Den Briel 19 katholieken. Na 1648 verbood de Republiek der Verenigde Nederlanden katholieke erediensten en moesten de katholieken hun kerkgebouwen afstaan aan de gereformeerden. Op grond van de scheiding van kerk en staat en de Wet op godsdienstvrijheid uit 1848, kregen rooms-katholieken langzamerhand steeds meer ruimte. Dit ging niet zonder hevig protest van protestantse kant, zoals dat van de Aprilbeweging in 1853. Het feit dat paus Pius IX in een bul het calvinisme een ketterij noemde, wakkerde het antipapisme alleen maar verder aan. In de 19de eeuw

kregen alle kerkgenootschappen gelijke rechten, toch was het tot ver in de 20ste eeuw *not done* om als gereformeerde met een katholiek te trouwen. Tot 1971 was het katholieken in bepaalde gemeente zelfs niet toegestaan religieuze processies te houden.

Deze geschiedenis, vol vooroordelen, misverstanden en grote verwijten over en weer, maakte de kans op verzoening klein, laat staan dat iemand ooit zou kunnen dromen van het huidige flirtgedrag van protestantse kant. Toegegeven, in reformatorische kring worden af en toe nog steeds anti-paapse dingen gezegd of geschreven, want de vooroordelen en misstanden zijn nog lang niet de wereld uit. Deze zijn immers lange tijd gemeengoed geweest. En juist daarom past het niet om 500 jaar reformatie uitbundig te vieren.

Het past niet om vijfhonderd jaar reformatie uitbundig te vieren

Protestanten past bescheidenheid en berouw bij het reiken van de hand na deze heftige en lelijke echtscheiding. Ze hebben lange tijd de waarde van een tweeduizend jaar oud instituut miskend, en dachten het wiel van geloven en kerk-zijn wel opnieuw te kunnen uitvinden. Alsof uit de structuren en tradities van de katholieke kerk niet blijkt dat men gelooft in Jezus, de Bijbel en de heilige Geest. Wat de kernapecten van geloven betreft, zijn er veel overeenkomsten. Dat besef is wel een feest waard. Want na eeuwen lijken protestanten het gebed van Hogepriester Jezus in Johannes 17 ook naar katholieken toe uiterst serieus te namen.

Waar komt het flirten vandaan?

In bredere protestantse kringen zoekt men al tientallen jaren toenadering, maar dat de velen in de kleine gereformeerden nu ook openlijk flirten met Rome, is toch wel bijzonder. Waar komt dat vandaan? Ik wil drie redenen noemen. Allereerst moet de rol van de media en de politiek niet onderschat worden. Denk met name aan de Evangelische

Omroep die in zijn programma *Op zoek naar God* gasten uitnodigt in een klooster. Of aan Tijs van den Brink die in zijn programma *Adieu God* altijd een Jezusbeeld bij zich heeft, en Andries Knevel die in 2016 vier uitzendingen besteedde aan de paus. Ook het van oorsprong vrijgemaakte *Nederlands Dagblad* maakte de afgelopen jaren ruimte vrij voor twee katholieke columnisten: Gerard de Korte en kerkhistoricus Paul van der Geest. En als laatste vinden ook in de christelijke politiek verschuiving van blikrichting plaats. De ChristenUnie veranderde in 2015 haar beginselverklaring omdat ze gebaseerd was op een anti-katholiek principe. De SGP-fractie nodigde in datzelfde jaar zelfs de priester Antoine Bodar uit om een lezing te geven.

Een tweede reden heeft betrekking op het verstaan van de kerk zelf. Met name in de vrijgemaakte kerk leefde tot voor kort de gedachte dat zij de enige ware kerk was. Dat men daarvan terug is gekomen, komt voort uit een breder gevoel dat dogma's en waarheidsclaims steeds minder belangrijk worden. Rationalisme heeft plaatsgemaakt voor een grote behoefte aan beleving en symboliek zoals je die in veel charismatische, maar ook in rooms-katholieke kerken vindt. Ironisch genoeg zijn dogma's juist in de Rooms-Katholieke Kerk heel belangrijk. Ook dragen de ambten steeds minder gezag en zoeken mensen naar 'sterke' en authentieke leiders, zoals de paus. Daarnaast zoekt en verlangt iedereen in dit tijdperk van internet en mobiele telefoons naar stilte. Deze is in de rooms-katholieke traditie, in haar kerken en kloosters meer te vinden dan in protestantse kring waar allerlei muziekstijlen en media ruime aandacht krijgen in de erediensten. In dit boek zal duidelijk blijken dat het flirten bij velen voortkomt uit een gemis, en uit een kritischer houding ten opzichte van de eigen traditie.

We kijken noodgedwongen verder dan onze eigen kerkneuzen lang zijn

Een derde reden voor de toenadering, is dat het niet goed gaat met de ledenaantallen in de katholieke kerk en (in mindere mate) in pro-

testantse gemeenten. Nu de kerk steeds minder in de samenleving te zeggen heeft, moeten we de krachten bundelen.

We kijken noodgedwongen verder dan onze eigen kerkneuzen lang zijn. Doordat we elkaar ontmoeten en in gesprek gaan, verdwijnen misverstanden en vooroordelen. Afgelopen jaar zijn we in onze gemeente het project *Meet the neighbours* gestart. Het doel is om drie zondagavonden in het jaar andere kerken te bezoeken en zo nader kennis te maken. De Rooms-Katholieke Kerk stond ook op het programma en het bezoek was bijzonder. Vooral een heel aantal jongeren had geen idee wat ze konden verwachten en zijn nu een ervaring rijker. En voor je het weet ben je aan het flirten.

Flirten met Rome

Er zijn dus verschillende aanleidingen voor het flirten met Rome. Maar wat houdt dat flirten zelf precies in? Volgens Wikipedia is flirten nooit slechts een luchtig communiceren. Het is communiceren met een doel, namelijk de aandacht van de ander te krijgen. Het woord komt uit de Franse taal en betekent oorspronkelijk zoiets als 'spreken in bloemetjes'. Via de Engelse taal kwam het in Nederland terecht waar men het als iets negatiefs zag, namelijk: 'je bezighouden met iets zinloos'. Inmiddels is dat niet meer zo; flirten heeft nu een meer seksuele connotatie. Dat lijkt flirten tot iets plats te maken – wat iets zegt over onze visie op seksualiteit en relaties. Seksualiteit is volgens de Bijbel namelijk allesbehalve plat. Het Hebreeuwse woord voor eenheid, *echad*, wordt zowel voor God als voor de seksuele eenheid tussen man en vrouw gebruikt. Seksualiteit begint met flirten en daarom kan het niet oppervlakkig zijn bedoeld, al laat de praktijk soms wat anders zien. Het flirten met Rome zou in elk geval niet iets tijdelijks en oppervlakkigs moeten zijn. Helemaal niet als je nadenkt over wat ten diepste de motivering van de toenadering is: het zoeken naar eenheid van Christus' lichaam.

Voor mij persoonlijk ligt de aanleiding voornamelijk daarin. Ik ben niet iemand die de stilte in kloosters regelmatig opzoekt of gefascineerd is door de paus. Uiteraard zie ik katholieke elementen die ik mis in de gereformeerde traditie, maar urgenter is dat ik de apostolische belijdenis niet van harte kan uitspreken als ik in de praktijk